

BUDDHİST ESER CĀTAKA'DAKİ ANLATILARIN HİNT KÜLTÜRÜNE ETKİSİ VE ALEGORİK YOLLA GÖRSEL YANSIMALARI¹

THE REFLECTIONS OF BUDDHIST JĀTAKA TEXT NARRATIVES ON THE INDIAN CULTURE AND ALLEGORICAL VISUAL DESCRIPTIONS

Esra KÖKDEMİR

Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Hindoloji Anabilim Dalı, ekokdemir@ankara.edu.tr

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 2 Eylül 2019
Kabul edildiği tarih: 11 Ekim 2019
Yayınlanma tarihi: 25 Aralık 2019

Article Info

Date submitted: 2 September 2019
Date accepted: 11 October 2019
Date published: 25 December 2019

Anahtar sözcükler

Bodhisatta; Buddhizm; Cātaka Öyküleri; Hint Kültürü

Keywords

Bodhisatta; Buddhism; Jātaka Tales; Indian Culture

DOI: 10.33171/dtcfjournal.2019.59.2.4

Öz

Buddhizm'in merkezinde yer alan Buddha, yaşamı boyunca Hindistan'da bulunmuş, bu toprakları gezmiş ve öğretisini de yine ilk olarak bu kıtanın topraklarında aktarmıştır. Buddha'nın anlatmak ve öğretmek istediği bu felsefe, bu çalışmanın ana konusu olan Cātaka metni içinde geçen öykülerde yer almaktadır. Buddha, aydınlanmaya erişmeden önce bir Bodhisatta olarak yaşadığı olaylar bu eserde işlenmiştir. 547 anlatıdan oluşan bu eserde Bodhisatta'nın çeşitli formlarda bedenlendiği görülmektedir. Bu anlatılar içinde işlenen en önemli unsur ise, mesleği, kastı, dini ne olursa olsun Bodhisatta'nın her zaman yön gösterici, ahlaki değerlere önem veren ve doğruyu bilen biri olarak gösterilmesidir. Buddha hangi formda bedenlenmiş olursa olsun, öyküler Buddhist öğretiyi yaymayı amaçlamıştır. Bu nedenle Buddhizm'i yaymak bir amaç, öyküler ise bir araç niteliğindedir. Eserde anlatılan öykülerin Buddha'nın yaşamından izler taşıdığı düşünüldüğü için, Buddha'nın hayatı ele alınarak Cātaka anlatıları ile benzerlikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra, bu çalışmada bu anlatıların Hint kültürüne hem edebi açıdan hem de alegorik yolla görsel yansımaları araştırılmıştır.

Abstract

Buddha, who lies at the center of Buddhism, had always been in India in his lifetime, travelled across the land and also revealed his teachings in the Indian subcontinent. This philosophical thought Buddha wanted to tell and teach took place in the stories written in Jātaka, which is the main subject of this study. The events, which took place during the times Buddha lived as a Bodhisatta before he reached enlightenment, have been analyzed in this study. This text consists of 547 narratives and Bodhisatta has been embodied in various forms. The most important element in these narratives is Bodhisatta's role as a guide, his praise of the moral values and knowledge of the truth regardless of his profession, social status (caste) and religion. Whatever form Buddha takes, the stories aimed to spread the Buddhist doctrine. Therefore, it is clear that spreading Buddhism is an aim and stories are a means for spreading Buddhism. As the stories in the text bear resemblances to the life of Buddha, this study discusses and determines the similarities between Jātaka narratives and these stories. The stories are examined to make a classification according to the forms which Bodhisatta preferred to take. Additionally, this study explores the effects of these narratives on the Indian culture both in literary and allegorical visual descriptions.

Giriş

Kimin tarafından yazıldığı tam olarak bilinmeyen, ancak Sidhattha Gotama Buddha'nın (Skr. Siddhartha Gautama Buddha) ölümünden sonra müritleri tarafından yazıldığına inanılan (Ruben 8; Kapur-Fic 21) geleceğin Buddha'sının (Bodhisatta'nın) doğum ve yaşam öykülerini içerisinde barındıran koleksiyona

¹ Bu çalışma Prof. Dr. Korhan Kaya'nın danışmanlığında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan "Cātakalar: Bodhisatta Öyküleri" başlıklı tamamlanmış doktora tezinden üretilmiştir.

“*Cātaka*” adı verilir. Sanskrit kökenli olan *Cātaka* kelimesi, “*cāta+ka*”² isminden türemiş ve Türkçe “doğum hikâyeleri” (*Palī- English Dictionary* 316) anlamına gelmektedir. Araştırmacılar, aynı zamanda literatürde tanım olarak “*Bodhisatta Öyküleri*”, “*Buddha’nın Önceki Yaşamının Masalları*” (Kaya, *Buddhizm Sözlüğü* 57) “*Buddhist Doğum Hikâyeleri*” (Sangharakshita 264) gibi açıklamaları da kullanırlar.

Buddha (MÖ 563-483) hakkında çok sayıda biyografik çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar eski metinlerde bahsi geçen konulardan esinlenerek oluşturulmuştur. Bilinen en eski biyografik edebi tür olan *Buddhavamşa*’nın yirmi altıncı bölümü ile Pāli dilinde yazılmış *Cātaka* metni bu tür çalışmaların öncüsü olduğu düşünülür (Nakamura 2). Bu edebi eserlerde Buddha’nın doğumundan başlayarak geçmişteki hayatından (bedenlenmelerinden) önemli olaylar kısaca aktarılmıştır. Sanskrit dili ile yazılmış, Aşvaghosha’nın *Buddhaçarita*’sı ile Melez (Hybrid) Sanskrit dilinde yazılmış *Mahāvastu* ve *Lalitavistara* gibi eserlerde de Buddha’nın yaşamı ile ilgili birçok öykü anlatılmaktadır. Ancak bu biyografilerde Buddha yüceltilerek, insanüstü kişiliğine mitolojik ve mucizevi unsurların eklendiği düşünülmektedir (Nakamura 3). Bu yüzden bu eserlerde, Buddha’nın tarihsel gerçekliğini araştırmak isteyen kişiler için yanıltıcı bir durum olabilmektedir. Pāli dilinde yazılmış metinler, Buddha’yı tarihsel bir şahsiyet olarak kavramak için, Sanskrit dilinde yazılmış biyografilere göre daha yararlıdır. Ancak tüm bu edebi eserlerin Buddha’nın ölümünden sonra yazıya geçirildiği bilindiğinden, Pāli diliyle yazılmış metinlerin bile gerçekliğinden şüphe duyulabilir. Bu yüzden edebi eserlerdeki aktarımları arkeolojik bulguların birleştirici kanıtlarıyla birlikte değerlendirmek doğru olacaktır. Belgeye dayalı anlatımları dolaylı yoldan anlamada ve yorumlamada arkeolojik malzemeler ve sanat eserleri çok değerlidir. Başlarda, Buddha’nın hayatı sadece sembolik olarak “incir ağacı” veya “yasa çarkı” sembolleri ile betimlenirken, daha sonra hayatındaki olaylar giderek daha ayrıntılı olarak işlenmeye başlamıştır.

Bu nedenle ilgili çalışmada, Buddha’nın hayatıyla ilgili objektif bilgilerin yer aldığı görülen ve Hint kültürünü etkilediği anlaşılan, Pāli dilinde yazılmış *Cātaka* metni incelenmiştir.

² *cāta+ka*: *cān*; “doğmak” fiili ile *ka* iyelik ekinin birleşiminden oluşan bir sözcüktür (Monier-Williams 240; 417) Çalışmanın konusu olan *Cātaka* eseri ise Pāli dili ile yazılmıştır. Bu yüzden çalışmadaki kelimeler, eserin yazıldığı orijinal dile sadık kalınarak Pāli dilinde yazılmıştır. Bu kelimelerin kolay anlaşılması için de yanına parantez kullanımı ile Sanskrit dilindeki yazılışları da verilmeye çalışılmıştır.

Cātaka Metni Üzerine

Cātaka metni 547 anlatıdan³ oluşmaktadır ve her bir anlatı dört bölüme ayrılmaktadır:

- 1- *paççuppanna-vatthu*/günümüze ait öyküler,
- 2- *atita-vatthu* /geçmişe ait öyküler,
- 3- *gāthā*/mısralar,
- 4- *samodhāna*/bağlı olduğu kişi (Chatterji xii; Feer 20).

Bu dört bölümden oluşan her bir anlatının ise kendine ait ismi vardır. İsimler genellikle Bodhisatta'nın (Skr. Bodhisattva) bedenlendiği varlıklara göre verilirken bazen de olayın geçtiği yer adı ya da anlatıda geçen karakterlerin adına göre verilmiştir. Örneğin, hayvan olarak bedenlendiği 75 no.lu anlatıda Bodhisatta bir "balık" formundadır. Bu nedenle anlatı Pāli dilinde balık anlamına gelen "*maççha*" sözcüğü kullanımı ile "*Maççha Cātaka*" olarak isimlendirilmiştir. 379 no.lu anlatıda Bodhisatta, "kuğu" formundadır. Ancak olay, Neru Dağı'nda geçtiği için "*Neru Cātaka*" olarak isimlendirilmiştir. 145 no.lu anlatıda ise Ananda, "Rādha" adlı bir karakterdir. Bu yüzden öykü "*Rādha Cātaka*" olarak isimlendirilmiştir. Görüldüğü gibi, Buddhizm ve yaratıcısı Buddha'nın birincil olarak işlendiği söz konusu eserin adının *Cātaka* olmasının yanı sıra içerisinde yer alan anlatıların her birinde de *Cātaka* ismi (*Kākāti Cātaka*, *Godha Cātaka*, *Visayha Cātaka* gibi) geçmektedir.

Bugünkü edebi yaklaşımla bir tür masalımsı halk öyküleri olan *Cātaka* metninde Buddha, Bodhisatta adıyla, gençlik dönemindeki hikâyeleriyle karşımıza çıkmaktadır. Genel itibariyle metin, bütününde belirli konulara ağırlık veren eğitici ve öğretici anlatılar içermektedir.

Buddha aydınlanmadan önce diğer canlıları acılardan kurtarmak için ve onların aydınlanmaya ulaşmaları için çaba gösteren erdemli kişiliği ile birçok olaya tanıklık etmiştir. Yaşadığı bu olaylar ise aydınlanma yolunda, ona büyük bir deneyim kazandırmıştır. Aydınlandıktan sonra ise, Cetavana Koruluğu'ndaki müritlerine bu olayları, dini öğretiler niteliğinde anlatmıştır. Ancak bu anlatılarında kendisini bir "Bodhisatta" olarak, yani kelime anlamıyla "mükemmellik yolunda" ya

³ Bu sayı bazı araştırmacılara göre 500 bazılarına göre ise 550 olarak verilmiştir. Ancak Pāli dilinde yazılmış orijinal *Cātaka* metninde ise bu sayı 547'dir. Rakamsal bu farklılığın sebebi, bazı anlatıların aynı başlıkla yeniden anlatılması ya da verilen *Cātaka* başlığının hemen altında başka bir *Cātaka* anlatısını kaynak gösterip öykünün aynı olduğuna vurgu yapılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

da dünyada yaşayan her canlıya yardım ettiği için “mükemmelliğe ulaşmış” kişi olarak tanımlamıştır.

Cātaka metnindeki öyküler arasında ahlaki yönden birçok farklı temanın işlendiği görülmektedir. Metinde, bazen iyi yürekli hayvanlar ile nankör insanlar arasındaki zıtlıklar öyküleştirilmiştir. 241 no.lu “*Sabbadāṭha Cātaka*” öyküsünde tatlı bir mizah dili kullanılır. Birçoğu, kadının kötülüğünün sürekli ve tükenmez konusuyla ilgilenir. Bazen bir şiir biçiminde yer alan öyküde (*Ummadanti Cātaka*, No. 527) aşırı dramatize edilmiş uzun bir ahlaki öğreti işlenir. Bazen de bir öykü teselli edici hikâyeler, küskün olanları rahatlatıcı öyküler biçiminde olabilir. Tarihsel olarak ilginç olmasına rağmen, haydutların, soyguncuların, serserilerin, kumarbazların ve fahişelerin ana karakter olarak anlatıldıkları öykülerde Buddhist öğretilerden izler bulmak oldukça zordur. Buddha'nın bazı anlatılarda hırsız olarak gösterilmesi oldukça ilginçtir (*Kaṇavera Cātaka*, No. 318). Kendi erkek kardeşinin yararına oğlunu ve kocasını feda eden kadının öyküsü ile Herodotos'un hikâyesi⁴ oldukça benzerlik göstermektedir (*Uçchaṅga Cātaka*, No. 67). Araştırmacılar bu öyküler hakkında çok farklı görüşleri savunsa da Winternitz'e göre bu hikâyelerin kökenini anlamak oldukça zor bir iştir (Winternitz 115).

Ahlaki yönden 547 öykü tek tek incelendiğinde, Buddhist koleksiyonları arasından en önemli ahlaki öğretileri işleyen *Cātaka* metni olduğu anlaşılmaktadır. Öykülerin çoğu gerçekte yaşanmış olayları aktarmaktadır ve günlük yaşamda tedbirli ve akıllı davranmayı öğretmektedir. Fakat öykülerin çoğunda merhamet motifi oldukça yoğun işlenmiştir (Basham 289).

Cātaka öykülerinde, Bodhisatta'nın bedenlendiği hayvan formlarıyla birlikte daha birçok anlatı “fabl” türünde yazılmış masallara örnek olabilecek nitelikteki anlatılardır. Fabl türüne örnek olan bu anlatılar, Hint edebiyatı eserleri olan *Mahābhārata*, *Rāmāyaṇa*, *Pañcatantra*, *Hitopadeṣa* ve *Kathāsaritsāgara*'daki

⁴ “...*Intaphernes'in bu işi onlarla anlaşarak yapmış olmadığına iyice aklı yatınca, onu bütün çocukları ve akrabalarıyla beraber yakalattı; çünkü kuvvetli varsayımlar, onun ailesiyle birlikte kendisine karşı bir ayaklanma hazırlattığı düşüncesini uyandırıyor; yakalandılar, öldürülmek üzere hapse atıldılar. Ama Intaphernes'in karısı sarayın kapısından ayrılmıyor ağlayıp sızlıyordu. Dur durak vermeyen bu yakarmalar Dareios'un yüreğine dokundu; haber yolladı: “Hatun, Kral Dareios hapisteki akrabalarından hangisini istersen sana bağışlayacak, kendin seç.” Kadın düşündü, cevap verdi: “Eğer Büyük Kral bana bir kişinin canını bağışlıyorsa, erkek kardeşimi birkasın.” Kral şaşırıldı ve bir haber yolladı: “Hatun, hangi akla uyuyorsun da kocanı çocuklarını atlayıp sana çocukların kadar yakın ve kocan kadar sevgili olmayan kardeşini seçiyorsun?” Kadın şu cevabı gönderdi: “Ey kral, eğer benimkileri kaybedersem, elbette bir başka kocam ve tanrı verirse başka çocuklarım da olabilir; ama şimdi ne anam, ne de babam var, bir kardeşim daha olmaz. Bana o sözü söyleten bu düşüncedir...” (Herodotos 270).*

masallarla benzerlik göstermektedir. Bu benzerliği anlamamızı sağlayan en önemli unsur ise *Cātaka* anlatılarına verilen isimlerdir. 547 anlatının isimlerine genel olarak bakıldığında, *Bhīmasena Cātaka* (No. 80), *Rādha Cātaka* (No. 145), *Nakula Cātaka* (No. 165), *Kurudhamma Cātaka* (No. 276), *Dasaratha Cātaka* (No. 461), *Sivi Cātaka* (No. 499), *Kusa Cātaka* (No. 531), *Vidhurapandita Cātaka* (No. 545), *Vessantara Cātaka* (No. 547) gibi anlatılar Hint edebiyatı eserlerinde geçen kahramanların isimleriyle benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Hint edebiyatındaki bu benzerliklerin yanı sıra, Batı edebiyatı ürünleri olan *Aisopos*, *La Fontaine* ve *Grimm Masalları* ile de benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Hint edebiyatı eserleri ile olan benzerliklerin yanı sıra Hindistan'da bulunan bazı tapınaklar içerisinde de anlatıların görsel betimlemelerinin yapıldığı görülmektedir. Görsel yolla yapılan bu anlatılar sayesinde, Buddhizm'in daha geniş kitlelere daha kalıcı şekilde yayılması sağlanmıştır. Yapılan çalışmalar, başta *Amarāvati* olmak üzere, *Bharhut Stūpa*⁵, *Sançi Stūpa*, *Buddha Gaya Tapınağı* ve *Acañṭā Mağara Tapınaklarında*, bazı *Cātaka* öykülerinin alegorik⁶ yolla görselleştirildiğini ortaya koymuştur. Böylece, Hint toplumundaki daha geniş bir nüfusa sınıf farkı gözetmeksizin öykülerin içerisindeki öğretiler aktarılabilmıştır.

***Cātaka* Öykülerinin Hint Edebiyatı Eserleriyle Olan Benzerlikleri**

Cātaka öykülerin bazen içerik bakımından bazen de öyküdeki geçen detaylar Hint destanları ve masallarıyla benzerlikler göstermektedir. Örneğin; *Devadhamma Cātaka*'da, Bodhisatta'nın kardeşlerinin su almak için nehre gittiklerinde orada yaşayan canlının sorular sorması ve soruya cevap veremeyen kardeşlerin büyükleri olan Bodhisatta'nın cevabı bilmesi üzerine kardeşlerin serbest bırakılması; *Mahābhārata Destanı*'nda Paṇḍu'nun oğullarının ormanda yaşadıkları olay ile büyük benzerlik gösterir. Onları da kardeşlerin en büyüğü olan Yudhisṭra kurtarmıştır. *Kaṭṭhahāri Cātaka*'da geçen anlatıda gördüğümüz bir başka benzerlik ise, Kālidāsa'nın eserlerinden olan ve aynı zamanda *Mahābhārata* destanında da anlatılan *Ṣakuntalā* öyküsü ile ilgilidir. İçerik açıdan benzerlik gösteren bu örneklerin dışında, bazı örneklerde ise sadece detaylar benzerlik göstermektedir. Örneğin; *Gāmani Cātaka* (No. 8) ve *Samvara Cātaka* (No. 462)'da "Brahmadatta" adlı kralın yüz oğlu vardır ve oğulları arasında bir tanesi en iyisidir (Bodhisatta) ve tahta

⁵ Hint sanatının Buddhist etkideki ilk ürünler, MÖ III. yüzyılda, Maurya İmparatoru Aşoka dönemine aittir. Ganj badisine diktirdiği anıtsal sütunlar ve Buddhist kültürün bir parçası olarak anılan stūpalar, ilgili dönemden günümüze ulaşmış en eski kalıntılardır (Kayalı, "Hint Gandhara ve Mathura Sanat Eserlerinde Budist İkonografinin Yeri" 251).

⁶ *Alegori*; "bir görüntü, bir yaşantı veya bir davranışın daha iyi kavranmasını sağlamak için göz önünde canlandırıp dile getirme" anlamına gelmektedir (Türkçe Sözlük 69).

babasından sonra o geçer. Bu bize *Mahābhārata* destanındaki Kral Dhṛtarāshtra'nın yüz çocuğunun olmasını hatırlatmaktadır. Diğer yandan *Pañçatantra*'nın bölüm başlıklarının öğretisi, *Cātaka* öykülerinde işlenen öğretilerle de benzerlik göstermektedir. *Kapota Cātaka*'da (No. 42) bir kartalın sadece sebze ile beslenmek istemesi üzerine güvercinle çok iyi dost olurlar. Ancak bir gün kartal kurnazlık yapar ve evin mutfağındaki tüm etleri yediği için arkadaşlıkları bozulur. Böylece bu masal, *Pañçatantra*'nın birinci bölümü olan “*Dostluğun Bozulması*” bölümüne örnektir. *Kuruṅga-Miga Cātaka*'da (No. 206) ağaçkakan ve kaplumbağanın avcı tarafından öldürülmek üzere olan ceylanı kurtarma çabaları ve bunun sonucunda çok iyi dostluk kurmaları öğretisi ikinci bölümü olan “*Dostluğun Kazanılmasına*” benzer bir masaldır. Aynı şekilde, *Ulūka Cātaka* (No. 270) kuşların arasında geçen kral seçimindeki yaşanan anlaşmazlık üçüncü bölüm olan *Kargalar ve Baykuşlar*; halkının isteği üzerine tüm zenginliğini, krallığını hatta çocuklarını ve eşini feda eden *Vessantara Cātaka*'daki (No. 547) Vessantara'nın hikâyesi *Kazanılmış Şeylerin Kaybı* başlığına; *Kaṇḍina Cātaka*'da (No. 13) anlatılan âşık bir geyiğin sevgilisinin peşinden gitmesi üzerine avcının hedefine girip ok ile öldürülmesi olayı beşinci bölüm olan *Düşüncesiz Hareketin Sonu* başlıkları için örnek olabilecek anlatıları içerdiği düşünülmektedir.

Hint edebiyatı eseri olan *Mahābhārata* destanı (MÖ 300 ile MS 300) (O'Flaherty 17) ile *Kaṭṭhārī* No. 7, *Sivi* No. 499⁷, *Vidhurapandita* No. 545, *Litta* No.

⁷ **Mahābhārata, Vaṇa Parva:** Bir gün Agni ve İndra kral Şibi'nin gücünü ve yardımseverliğini test etmeyi düşünür. İndra şahin şekline, Agni ise bir güvercin şekline dönüşerek krallıkta kurban töreni yapılan yere doğru uçarlar. Acıkmış şahin güvercini alıp kralın yanına gelerek; ‘Ey Kral, bu güvercini yemek için kendime ayırdım’ der. Bunu duyan kral; ‘bu güvercin sığınmak için benim evime geldi. Benim görevim onu korumak istersen sana başka bir yiyecek verebilirim, ancak güvercini veremem’ der. Böylece şahine güvercin yerine çeşitli yemekler sunar. Fakat şahin tüm bu yiyecekleri reddeder. Sonunda kralın vücudundan güvercin eti kadar bir parça ister. Kral hiç tereddüt etmeden bu parçayı kalçasından keser ve güvercinin ağırlığı ile tartar. Ancak her seferinde güvercin daha ağır çıkar ve kralda tekrar tekrar vücudundan parça kesmeye devam eder. Kralın artık keseceği bir parçası kalmayıp çok bitkin bir halde olduğunu gören Agni ve İndra şahin ve güvercin formundan çıkarak gerçek formlarını gösterip kralı kutsarlar (Dutt 368-370). **Sivi Cātaka No. 499:** Bir zamanlar Ariṭṭhapura şehrinde Sivi krallığı vardır. Kralın Sibi adında bir oğlu olur. İlerde tahta geçecek olan bu prens eğitim almak için Takkasilā'ya gider. Oradan aldığı eğitimi başarı ile tamamlar ve krallığına geri döner. Döndükten kısa bir süre babası vefat eder hükümdarlığın başına Sivi geçer. Kral Sivi çok güçlü, erdemli ve sözünde duran bir hükümdar olarak bilinir. Bir gün tanrı Agni ve İndra kralın bu erdemliliğini test etmek için kılık değiştirerek Ariṭṭhapura şehrine gelir. İndra bir güvercin ve Agni de bir şahin olarak Sivi krallığına doğru uçarlar. Şahin, güvercini yemek için yakalamaya çalışır. Güvercin bir anda kraliyet odasına kral Sivi'ye doğru uçar. Sivi bir anda içeri giren güvercini ve şahini görünce şaşırır. Güvercin, kraldan yardım ister. Kral, güvercinin haline acıyarak sen artık benimsin seni kimse öldüremez der. Bunun üzerine kral şahine 177 güvercini öldürmemesini söyler. Şahin bunu kabul ederek ancak bir şart söyler. Şahinin şartına göre güvercinin ağırlığında kendi etini koparıp vermesini söyler. Böylece bir bıçak ve ölçek getirilir. Bir tarafa güvercin oturtulur ve yardımcıları kral Sivi'nin vücudundan et kesmeye başlar. Yardımcıları ölçeğe kralın vücudundan kestikleri parçaları koyarlar. Ancak güvercin hala ağır gelmektedir. Kral artık kesecek eti kalmayınca kefenin bir tarafına da kendi oturur. Böylesine bir fedakârlık gösteren hükümdar karşısında herkes şaşkına döner. Bunun üzerine güvercin ve şahin tanrı olarak belirirler. Sivi'nin bu erdemi ve fedakârlığı karşısında eğilirler ve krallığa bolluk ve bereket yağdırırlar (Cowell 250-256).

91, *Talapatta* No. 96, *Vilāravata* No. 128, *Kurudhamma* No. 276, *Saṅbhava* No. 515, *Kuṇāla* No. 536 gibi isimlendirilen *Cātaka* masalları hem karakter bakımından hem de anlatılar bakımından ortak öğelerin olduğu konuları içermektedir. *Mahābhārata* destanından daha sonra yazıya geçirildiği bilinen *Rāmāyaṇa* destanı (MÖ 200-MS 200) (O' Flaherty 17) ise, *Dasaratha* (No. 461), *Kusanāli* (No. 121) gibi *Cātaka* masallarıyla benzerlik göstermektedir.

Pañcatantra (MS 300-500) masalları ile *Kaççhapa* No. 215 (Kaplumbağa ile İki Kuğu)⁸; *Cambukhādaka* No. 294 (Tilki ile Karga); *Baka* No. 38 (Balıkçıl ile Yengeç); *Sīhaçamma* No. 189 (Kaplan Postu Giyen Eşek); *Çūlapaduma* No. 193 (Nankör Kadın); *Kaṇḍina* No. 13, *Nalapāna* No. 20, *Muṇika* No. 30, *Naçça* No. 32, *Sammodamāna* No. 33, *Mahāsupina* No. 77, *Mittavinda* No. 104, *Ruhaka* No. 191, *Sālūka* No. 286 gibi *Cātaka* anlatıları benzerlik gösterirken, diğer eserlerden daha sonraki yıllarda oluşturulduğu düşünülen *Kathāsaritsāgara* (1070) ile *Çullaseṭṭhi* No. 4; *Çūlapaduma* No. 193; *Kūṭavāṇica* No. 218; *Kuruṅgamiga* No. 206; *Saçamkira* No. 73 ve *Nalapāna* No. 20 isimli *Cātaka* öyküleri benzerlik göstermektedir.

⁸ **Pañcatantra I-18; Kaplumbağa ile İki Kuğu:** Bir gölde, Kambuḡrīva isminde bir kaplumbağa ile onun, Vikata ve Saṃkata adlı dostu iki kuğu yaşarmış. Günün birinde göl kurumuş. Tüm suyu çekilmiş. Bunun üzerine iki kuğu, başka bir göle gitmek istediklerini söyleyince, kaplumbağa onlara: “Ne olur, gideceğiniz yere beni de götürün” demiş. Kuğular dostları olan kaplumbağaya acıyarak şöyle söylemişler: “Gideceğimiz göl çok uzakta. Sen de bizimle oraya gelmeyi istiyorsan, sana söylediklerimizi yapmalısın.” Böyle deyip, iki kuğu bir sopa bulmuşlar. Sopyayı getirip kaplumbağaya: “Bizim iki ucundan tutacağımız bu sopyaya sen de dişlerinle sıkıca tutunacaksın. Havada yapacağımız yolculuk boyunca ağzını hiç açmayacaksın. Aman dikkatli ol, ne olursa olsun konuşmamalısın. Yoksa aşağı düşersin” diyerek sıkıca tembihlemişler. Kaplumbağa bu öneriyi sevinerek kabul etmiş. İki ucundan kuğuların taşıdığı sopyayı dişleriyle sımsıkı ısırılmış. Böylece üçü birlikte havaya yükselmişler. Gökyüzünde süzülerek, gitmek istedikleri göle doğru yol alırlarken, aşağıdaki bir kasabada yaşayan insanlar onları görüp birbirlerine: “Bu kuğuların taşıdığı garip şey nedir acaba?” diye merakla sormuşlar. Aşağıdaki insanların uğultu halinde yukarı yükselen seslerini duyan kaplumbağa, dostlarının uyarısını unutarak: “Şu insanların sesleri de ne kadar hafif, ne söylediklerini işitemiyorsun” demek için ağzını açınca, çubuktan kurtulan bedeni insanların arasına düşmüş ve yere çakılıp ölmüş (Kaya, *Hint Masalları* 77-78). **Kaççhapa Cātaka No. 215:** Bir zamanlar Brahmadata Benares krallığını yönetirken, Bodhisatta kralın en zeki yardımcısıymış. Fakat kral çok konuşan birisiymiş ve hiçbir zaman karşısındaki kişilerin konuşmasına izin vermemiş. Bu sırada sarayın yakınındaki ormanda bir kaplumbağa ve iki kaz yaşamaktaymış. Bir gün, iki kaz arkadaşları kaplumbağaya Himālaya dağının yakınında Çittakūta adında bir dağın içinde altın renkli bir mağaraya gideceklerini söylemişler ve “istersen seni de oraya götürürüz” demişler. Bunun üzerine kaplumbağa oraya nasıl gideceğini onlar gibi uçamadığını söylemiş. Kazlar “eğer bize güvenirsen seni sopa yardımıyla taşıyız” demiş. Böylece, kazlar sopanın iki başından kaplumbağa ise sopanın ortasından ağızyla tutunmuş. Onlar uçmaya başladıklarında insanlar bunu fark etmiş ve bağırırarak başlamışlar. İnsanlar bağırarak uçan kaplumbağa gördüklerini söyleyince herkes bu durumu merak edip dışarı çıkmaya başlamış. Bunun üzerine kaplumbağa, onlara cevap vermek için konuşmaya başladığında tutunduğu sopadan düşmüş. Düştüğü yer ise, Brahmadata krallığının avlusuymuş. Kral ve yardımcısı Bodhisatta hemen avluya gelmiş. Ölmek üzere olan kaplumbağa başına geleni anlatmış. Bunun üzerine yardımcısı Bodhisatta “çok konuşan kişiler bu şekilde ölüme gider” diyerek kralın durumunu anlmasını sağlamış. O günden sonra kral artık çok konuşmaz olmuş (Cowell 123-124). Ayrıca bu masal *Hitopadeṣa* IV-1 108, *Kathāsaritsāgara* X-60 ve *La Fontaine* X-2 109’da da yer almaktadır.

Bu öykülerde Bodhisatta bazen hayvan formunda, bazen de insan ya da tanrısal varlık formunda Buddhist öğretiyi yayma amacıyla yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu amaç ahlâki ders verme niteliğindedir. Olaylar genellikle ormanda ya da nehir kenarında geçmektedir. Her ne kadar kahramanlar farklı formlarda bedenlenmiş varlıklar olsa da duygu, davranış ve tutumları yönüyle öyküde geçen kahraman Bodhisatta'yı temsil etmektedir. Anlatının girişinde veya sonunda Bodhisatta'nın bedenlendiği varlık türü belirtilmektedir. Bazen olaylar ve kahramanlar olağanüstü özelliklere sahiptir. Öğretisini yaymayı amaçladığı bu öykülerde, Bodhisatta ileri görüşlü, merhametli ve iyi kalpli bir hayvan/insan/tanrısal varlık formunda yer almaktadır. Bunun gibi daha birçok anlatı *Pañçatantra*, *Mahābhārata* destanı, *Rāmāyaṇa* destanı ve *Kathāsaritsāgara* gibi eserlerle benzerlik göstermektedir. Özellikle kurgusal olarak, Buddhist öğretileri anlatan *Cātaka* öyküleri ile Hindu öğretileri anlatan farklı eserlerin benzer unsurlar içerdikleri açıkça görülebilmektedir.

***Cātaka* Anlatılarının Hint Alt-Kıtasındaki Kutsal Mekânlarda Alegorik Yolla Görsel Yansımaları**

Bilindiği gibi insanlık tarihinde, birçok farklı kültür ve coğrafyada düşünceler, ilk önce sözlü gelenekle ortaya çıkmış ve daha sonra ise yazılı anlatı ile yayılmaya çalışılmıştır. Tıpkı *Cātakalar*'da olduğu gibi, çok sayıdaki mitos, öğreti, kült, din ve inanç aynı zamanda, görsel anlatı yöntemiyle inananlarının gözünde ve beyninde daha kuvvetli bir etki yaratmayı amaçlamıştır. Kabul edilmelidir ki, yazılı anlatı görsel anlatının yaydığı etkiden daha zayıf ve daha kısıtlıdır. Çünkü söz konusu dönem için yazılı metinlerin sadece belli bir sınıf tarafından okunduğu düşünüldüğünde, Hint Alt-Kıtasındaki insanların bu anlatıları daha çok işitsel şekilde öğrendiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak görsel anlatılar bir toplumda, tüm sınıflara ve tüm inananlara hitap edecek şekilde bir anlatım yoludur. Günümüz insanı için de olduğu gibi, beyninde ve kalbinde dil farkı gözetmeksizin, inanç, kült gibi öğeleri daha da iyi algılamasına neden olacak bir anlatı yöntemidir. Hint Alt-Kıtasında oluşturulan *Cātaka* anlatılarının görsel betimlemeler yoluyla anlatılmaya çalışılması ise, bugün için de olduğu gibi, o dönemde de farklı dilleri konuşan halkın ortak bir payda da buluşmasını sağlamak için yapılmıştır. Görsel anlatılar da, betimleme alanlarının kısıtlı olduğu göz önüne alındığında, betimlemelerin dar bir çerçevede hikâyeyi anlattığı düşünülse de aslında öğretinin akılda kalacak en spot sahnesinin görselleştirmesini sağlamaktadır. Bunu öğretinin, daha fazla akılda kalması için kullanılan en uygun

yöntemlerden birisi olarak kabul etmek yanlış olmayacaktır. Buddhizm için çok önemli bir eser olan *Lotus Sūtra*'nın farklı bölümlerinde, aynı ifade ile vurgulanan bir cümle, bize o dönemde ve aynı coğrafyada geçerli olan bir anlayışı, anlatıların görsel betimleme yoluyla aktarılmasının önemini vurgular niteliktedir: “*Resimleri tüm organları ve yüz kutsal işaretle birlikte boyayla duvara çizenler, kendileri de çizse başkalarına da çizdirse, hepsi de aydınlanmaya eriştiler*” (*Lotus Sūtra* 77).

Cātaka anlatılarının bazen renkli duvar resimleriyle bazen de taşa işlenmiş rölyeflerle farklı bölgelerde, farklı dönemlerde ve farklı mekânlarda betimlendiği görülmektedir. Hindistan'da yapılan arkeolojik kazılardan MÖ 300'lerden itibaren bazı tapınaklar içerisinde bu görsel anlatıların ne düzeyde ve ne şekilde yapıldığı anlaşılmaktadır. Amarāvati (MÖ 2-1 yy -MS 2. yy), Bharhut Stūpa (MÖ 3. yy), Sançi Stūpa (MÖ 3-2. yy) ve Buddha Gaya'da (MÖ 1. yy), bulunan rölyeflerde ve Acañtā⁹ Mağara duvarlarında (MÖ 2.yy- MS 6. yy) *Cātaka* anlatılarının alegorik yolla görsel betimlemelerine yer verildiği görülmektedir (Ahir 1). Bu betimlemelerde farklı anlatıların önemli sahneleri, özellikle de Buddha'nın bedenlenmeleri hem sembolik hem de insan formunda çeşitlenerek ifade edilmiştir. Anlatılarda bahsi geçen karakterler tek başına ya da bir arada betimlenirken, dar bir perspektifle de olsa, arka planda kullanılan mekânlar genelde anlaşılmaktadır. Tercih edilen arka planlar arasında orman, şehir ya da saray bahçesi yer alabilmektedir. İnsanlar kadar hayvanlar da betimlenen bu sahnelerde önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, çıkış noktası sanat eseri yaratmak olmasa da, Buddhizm'i yaymayı amaçlayan bu görsel betimlemelerin belki de Hint sanatının temelini oluşturduğu söylenebilir. Diğer yandan, anlatıları ister sözlü gelenekle yaymak olsun ister herkese hitap edecek şekilde duvarlara çizerek görselleştirmek olsun her iki durum aydınlanma yoluna giden bir araç olarak yansıtılmıştır. Belki de *Cātaka* öykülerinin yukarıda bahsettiğimiz şekilde birçok yerde ve farklı dönemlerde görsel olarak betimlenmesinin en önemli amaçlarından bir tanesi budur. Verilen tabloda Hint Alt-Kıtasında bulunan, *Cātaka* öykülerinin betimlendiği yapılar bir araya getirilmeye çalışılmıştır.¹⁰

⁹ Acañtā mağaralarındaki renkli duvar resimleri, ilgili kültür mirası açısından kıymet verilen diğer önemli bir hususu oluşturmaktadır. Mağara duvarlarına yapılmış bu resimlerin konusu genellikle dini olup; Buddha ve Bodhisattva betimlemeleri üzerine yoğunlaştırılmıştır. Buddha'nın hayatından kesitler ve Buddha'nın önceki yaşamları ile ilgili efsanevi anlatıların yer aldığı *Cātaka* masallarından seçilmiş bazı sahneler ustalıkla resmedilmiştir (Kayalı, “Buddhist Kültürün Acanta Mağaralarındaki İzleri: Vihāralar” 32).

¹⁰ Bu tabloda sadece günümüze kadar korunabilmiş ve arkeolojik çalışmalarla tespit edilebilmiş olan betimlemeler vardır (Ahir 1-31).

Tablo-1 Bharhut Stūpa, Sañci Stūpa, Buddha Gaya Tapınağı, Amarāvati ve Acañṭā Mağarasında Betimlenen Cātaka Öykülerinin Listesi

Bharhut Stūpa	Sañci Stūpa	Buddha Gaya Tapınağı	Amarāvati	Acañṭā Mağaraları
Asadisa Cātaka, 181	Mahākapi Cātaka, 407	Adañcāni Cātaka, 106	Mahilāmukha Cātaka, 26	Nigrodhamiga Cātaka, 12
Kuruṅgamiga Cātaka, 206	Çhaddanta Cātaka, 514	Silānisamsa Cātaka, 190	Khadiraṅgāra Cātaka, 40	Maçça Cātaka, 75
Sucātā Cātaka, 306	Alambusā Cātaka, 523	Somadatta Cātaka, 211	Losaka Cātaka, 41	Mahisa Cātaka, 278
Sasapañḍita Cātaka, 316	Suvaññasāma Cātaka, 540	Kāsāva Cātaka, 221	Mora Cātaka, 159	Khantivādī Cātaka, 313
Laṭukika Cātaka, 357	Vessantara Cātaka, 547	Asitābhū Cātaka, 234	Mandhāta Cātaka, 258	Mahākapi Cātaka, 407
Kukkuṭa Cātaka, 383		Sucātā Cātaka, 306	Dūta Cātaka, 260	Ruru Cātaka, 482
Suvañnakakkaṭaka Cātaka, 389		Sussondī Cātaka, 360	Çuladhamma pāla Cātaka, 358	Sarbhamiga Cātaka, 483
Mahākapi Cātaka, 407		Aṭṭhāna Cātaka, 425	Ahiguṇḍika Cātaka, 365	Sivi Cātaka, 499
Udaya Cātaka, 458		Tittira Cātaka, 438	Çulabodhi Cātaka, 443	Çulahaṃsa Cātaka, 502
Dasaratha Cātaka, 461		Rohantamiga Cātaka, 501	Mahāpaduma Cātaka, 472	Çampeyya Cātaka, 506
Çandakinnarī Cātaka, 485		Kimçhanda Cātaka, 511	Suruçi Cātaka, 489	Çhaddanta Cātaka, 514
Bhisa Cātaka, 488		Kumbha Cātaka, 512	Mātaṅga Cātaka, 497	Mahākapi Cātaka, 516
Mātiposaka Cātaka, 455		Sambula Cātaka, 519	Sivi Cātaka, 499	Samkhapāla Cātaka, 524
Rohantamiga Cātaka, 501		Alambusā Cātaka, 523	Somanassa Cātaka, 505	Mahāsutasoma Cātaka, 537
Çulahaṃsa Cātaka, 502		Sonaka Cātaka, 529	Çhaddanta Cātaka, 514	Mahācanaka Cātaka, 539
Çhaddanta Cātaka, 514		Sudhābhocana Cātaka, 535	Bhūridatta Cātaka, 543	Suvaññasāma Cātaka, 540
Naḷinikā Cātaka, 526			Vidurapañḍita Cātaka, 545	Vidurapañḍita Cātaka, 545
Muga-Pakkha Cātaka, 538			Vessantara Cātaka, 547	Mahāummaga Cātaka, 546
Vidurapandita Cātaka, 545				Vessantara Cātaka, 547

Bu betimlemelerde farklı anlatıların önemli sahneleri, özellikle de Buddha'nın bedenlenmeleri hem sembolik hem de insan formunda çeşitlenerek ifade edilmiştir. Anlatılarda bahsi geçen karakterler tek başına ya da bir arada betimlenirken, dar

bir perspektifle de olsa, arka planda kullanılan mekânlar genelde anlaşılmalıdır. Tercih edilen arka planlar arasında orman, şehir ya da saray bahçesi yer almaktadır. İnsanlar kadar hayvanlar da betimlenen bu sahnelerde önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, çıkış noktası sanat eseri yaratmak olmasa da, Buddhizm'i yaymayı amaçlayan bu görsel betimlemelerin belki de Hint sanatının temelini oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

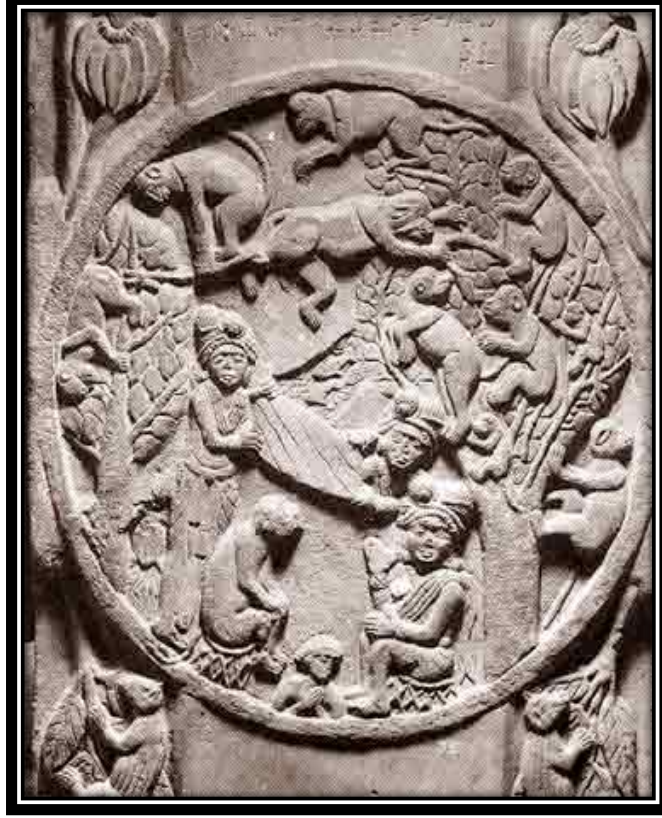
Bharhut Stūpa'da betimlenen *Ruru Cātaka* görselinin spot sahneleri incelendiğinde, geyiğin nehirden gelen sesi duyması üzerine nehre doğru yaklaşması, yardım isteyen adamı sırtında taşımaya *Cātaka* metnindeki anlatıya uygun olarak net bir şekilde betimlenmiştir. Öykünün devamındaki kral ve yardımcılarının ok ile onu öldürmeye gelmesi, Ruru'nun sözlerini duyup pişman olan kral, yardımcısı ve avcının onu saygı ile selamlaması açıkça betimlendiği görülmektedir (Resim-1).

Resim-1 Bharhut Stūpa, Ruru Cātaka (Cunnigham 1879, Pl. XXV)

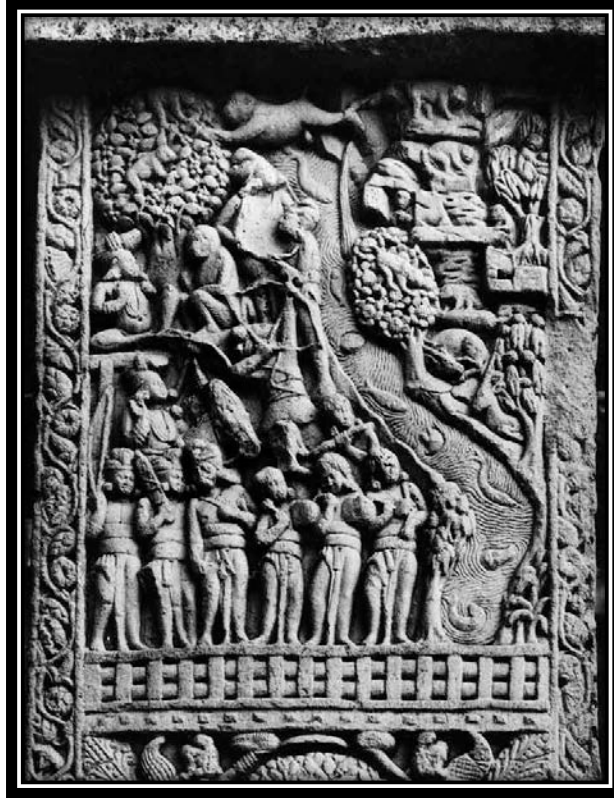
Mahākapi Cātaka öyküsü Acañṭā 17 no'lu Mağara, Bharhut Stūpa ve Sañci Stūpa olmak üzere üç farklı kutsal yerde görsel betimlemesi yapılmıştır. Bharhut Stūpa'da, öyküde geçen maymun kralın kendi halkını nasıl kurtardığı ve halkı için canını feda ettiği ön plandadır. Bharhut duvarındaki rölyefte de, ana sahne olarak, sağda ve solda duran iki mango ağacı ve bunların arasında, üstte köprü yapan maymun kral ve o köprüden geçmek üzere olan diğer maymunlar tasvir edilmiştir.

Sahnenin ortasında kralın geceyi orada geçirdiğini gösteren uyurkenki hali yer almaktadır. Hemen altında ise betimleme tarzına bağlı olarak hikâyenin son sahnesi görselleştirilmek istenmiştir. Maymun kral ve Benares kralı karşılıklı oturur vaziyette betimlenmiştir. Sağda kral maymun kralın hikâyede de anlatılan öğretisini dinlemektedir. Bu sahne ile de hikâyenin sonu betimlenmeye çalışılmıştır (Resim-2).

Resim-2 Bharhut Stūpa, Mahākapi Cātaka (Cunnigham 1879, Pl. XXXIII)

Sançi Stūpa'da betimlenen ise, daha detaylı bir anlatım tarzıyla karşılaşmaktayız. Olayın geçtiği mekân, özellikle iki Mango ağacı, sağdaki mango ağacında maymunların yaşadığı alanlar ve iki ağaç arasındaki içerisinde balıklar yüzen nehir oldukça detaylı şekilde betimlenmiştir. Ayrıca yine iki kral arasında hikâyeden bildiğimiz diyalog sahnesi de bu betimlemede görselleştirilmiştir. Görselin farklı yerlerdeki betimlerinde (Acañtā 10 no'lu mağara, Bharhut Stūpa) görmediğimiz detaylı bir anlatım tarzı olarak da hemen bu sahnenin sol altında, maymun kral öldükten sonra Benares kralının söylediği şekilde yapılan cenaze töreninin ve töreni düzenleyenlerin betimlendiği görülmektedir (Resim-3).

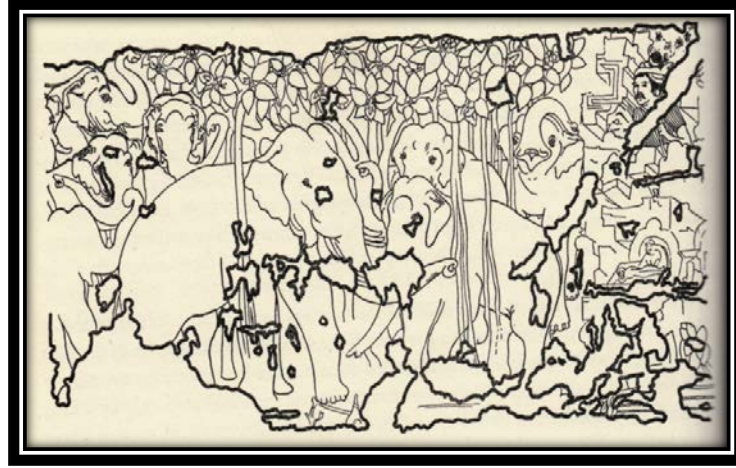
Resim-3 Sançi Stūpa, Mahākapi Cātaka (Marshall 99)

Acaṅṭā 17 no'lu mağara duvarında betimlenen resim de ise, Sançi stūpa örneği ile benzer bir anlatım tarzı olarak, üstte maymun kralın köprü yaparak maymunları kurtarması, sağ tarafta olayın geçtiği yerdeki nehir ve içindeki balıklarla birlikte betimlenmesi yapılmıştır. Resmin tam ortasında ise, hikâyenin sonunda maymun krala yapılan cenaze töreni yansıtılmıştır (Resim-4).

Resim-4 Acaṅṭā 17 No'lu Mağara, Mahākapi Cātaka (American Institute of Indian Studies Center for Art and Archaeology Photo Archive)

Çhaddanta Cātaka öyküsü ise, Acañtā 10 no'lu mağara, Amarāvati, Bharhut ve Sañci Stūpa'larda betimlenmiştir. Acañtā'nın 10 no'lu mağara duvarında betimlenen bu resimde ormanda yaşayan filler betimlenmiştir. Fillerin başı olan Bodhisatta iki karısı ile birlikte resmedilmektedir. Masalda belirtilen ayrıca Cātaka'nın da adı olan altı dişli fil (sad+danta = altı diş) anlatısına paralel olarak burada da altı dişli gösterilmiştir. Yanında ise iki karısı ve diğer filler yer almaktadır. Anlatıya uygun olarak olay ormanda geçmektedir ve arka planda ağaçlar yer almaktadır. Resmin sağ tarafında bir avcı görülmektedir. Avcı Bodhisatta'yı öldürmek için eşi tarafından gönderilmiştir. Fil merhamete gelip avcuyu öldürmez Buddhist merhamet motifine örnek teşkil edebilecek bir anlatı olduğu için özellikle bu sahne vurgulanmak istenmiştir. Bodhisatta'yı öldürmek için gelen avcının elindeki ok ve yay dikkatimizi çeken unsurlar arasında yer almaktadır (Resim-5).

Resim- 5 Acañtā 10 No'lu Mağara, Çhaddanta Cātaka (Rowland 60)

Bharhut Stūpa'daki kabartma ise, diğerlerinden biraz daha farklıdır. Burada eşinin birine ağaçlardan düşen çiçek de gösterilmiştir. Fil Bodhisatta önde, arkasında iki karısı ve birinin başında çiçek görülmektedir. Üst taraflarında ise olayın ormanda geçtiğini vurgulamak için ağaç tasvir edilmiştir. Fillerin altında bulunan avcı da yayı ile birlikte betimlenmiştir. En üstte ise, Brahmī alfabesi ile kısa bir açıklama yer almaktadır (Resim-6).

Resim-6 Bharhut Stūpa, Çhaddanta Cātaka (American Institute of Indian Studies Center for Art and Archaeology Photo Archive)

Bulunan bu görsellerdeki bazı betimlemelerin üzerinde yazıt olduğu görülmüştür. Bu yazıtlara özellikle Bharhut Stūpa ve Sançhi Stūpa rölyeflerinde rastlanılmaktadır. Araştırmacılar bu yazıtın, Brahmī alfabesi ile yazıldığını söylerler ve şöyle eklerler; “genel olarak Sançhi yazıtları bu tür belirlemeleri anlatması açısından daha kısıtlı verilmiştir ancak Bharhut Stūpa’sındaki işaretler, başlıklar ya da betimlenen anlatının geçtiği yer oldukça net bir şekilde ifade edilmiştir” (Cunningham 127).

Sonuç

Cātaka öykülerinde işlenen büyük kahramanlıklar ve mucizevi olaylar, o döneme ait belirli gelişmelerin ve düşüncelerin izlerini taşımaktadır. Cātaka eseri içinde geçen anlatılarda, Hint edebiyatı eserleri içinde geçen karakterlerin isimleri de sıkça geçtiği görülmektedir. Bu da bize bu öykülerin Buddhizm’den bağımsız olarak daha önceki yıllarda da var olduğunu göstermektedir. Böylece Cātaka’lar her ne kadar Buddha’nın gençlik dönemindeki hikâyelerden bahsetse de bunların çoğu

Hint halk masalları ile benzerlik göstermektedir. Ortak miras olarak değerlendirilen bu hikâyeler ve efsaneler spesifik olarak Buddhist anlatılar içerisinde de yer almaktadır. Birçok hikâye Buddhist keşişler tarafından çok iyi bilinmektedir ve aktarılmaktadır. Ancak sadece bazıları yeterince korunmuş olarak günümüze kadar gelebilmiştir. En iyi bilinen ve yaygın olan hikâyelerin içerikleri oldukça karışıktır. Hikâyelerin bazı noktalarına bakıldığında toplama yapıldığı ve uyarlama olduğu anlaşılmaktadır. Son olarak, her hikâyenin bitiminde, kahramanın Buddha olarak gösterilmesi aslında hikâyelerin resmi bir damgasını ve böylece bu hikâyelerin *Cātaka* metnini oluşturduğunu göstermektedir.

Tüm bu çeşitli öykülerin toplandığı *Cātaka* eserinde düz yazı ve dizeler büyük bir ustalıkla bir araya getirilerek oluşturulmuştur. Aynı zamanda farklı öğelere ve destansı anlatılara da yer verilmiştir. Şiir bölümünde olduğu gibi bu düz yazılar son derece uzun bir anlatıya sahiptir. Sadece bir kısmı ahlâki amaç için yazılmıştır ve Buddhist kökenli olduğunu söylemek oldukça zordur. Araştırmacılar bu öyküler hakkında çok farklı görüşleri savunsa da Winternitz'e göre bu hikâyelerin sadece bir kaçı gerçek anlamda Buddhist kökenlidir (Winternitz 114). Sadece Buddhizm ile ilgili verilen öğreti örneklerinde o bir kahraman olarak Bodhisatta adıyla anlatıya yerleştirilmiştir. Bu yüzden genellikle tüm bu anlatıların yarısından fazlasının Buddhist kökenli olmadığı düşünülmektedir.

Çalışmamız kapsamında ulaştığımız bu sonuçlar, *Cātaka* öykülerinin oluşturulduğu dönemde ve daha sonra günümüze kadar geçen süre zarfında, Buddhizm'in temel öğretileri için, en önemli kaynaklardan birisi olduğunu ortaya koymuştur. Sonuç olarak, *Cātaka*; içerik olarak Buddha'nın öğretilerini yansıttığı, Buddhizm'in temel kavramlarının ve öğretilerinin ortaya konulduğu en önemli dini ve felsefi eserlerden bir tanesi, şekilsel ve teknik yönüyle ise Hint ve Dünya Edebiyatına yön veren en önemli edebi eserlerden biri olarak geçmişte olduğu gibi gelecekte de tarihteki yerini alacaktır.

KAYNAKÇA

Ahir, D.C. *The Influence of the Jātakas on Art and Literature*. Delhi: B.R. Publishing Corporation, 2000.

American Institute of Indian Studies Center for Art and Archaeology Photo Archive.
Web 24 Mayıs 2019.

Basham, A. L. *The Wonder That Was India*. London: Pan Macmillan, 2004.

- Chatterji, Suniti Kumar. *Significance and Importance of Jātakas*. Calcutta: Calcutta University, 1951.
- Cowell, E. B. *The Jātaka or Stories of the Buddha's Former Births*. Delhi: Munshiram Manoharlal, 2015.
- Cunningham, Alexander. *Stūpa of Bharhut: A Buddhist Monument*. London: W. H. Allen and Co. 1879.
- Dutt, M. N. ed. *Mahabharata*. Calcutta: Elsiyum Press, 2013.
- Feer, M. L. *A Study of the Jātakas*. Delhi: Indological Book House, 1984.
- Herodotos. *Tarih*. Çev. Müntekim Ökmen. İstanbul: İş Bankası ve Kültür, 2014.
- Kapur-Fic, Alexandra R. *The Jatakas 'Times and Lives of Bodhisattava'*. New Delhi: Abhinav, 2010.
- Kaya, Korhan. *Hint Masalları*. Ankara: İmge, 2016.
- . *Buddhizm Sözlüğü*. Ankara: Doğu-Batı, 2017.
- Kayalı, Yalçın. "Buddhist Kültürün Acanta Mağaralarındaki İzleri: Vihāralar". *DTCF Dergisi* 58.1 (2018): 29-58.
- . "Hint Gandhara ve Mathura Sanat Eserlerinde Budist İkonografinin Yeri" *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 14 (2018): 249-285.
- Lotus Sūtra*. Çev. Korhan Kaya. İstanbul: Sujala, 2018.
- Marshall, John. *The Buddhist Art of Gandhāra*. Cambridge: Department of Archaeology in Pakistan at the University Press, 1960.
- Monier-Williams, Monier. *A Sanskrit-English Dictionary*. Delhi: Motilal Banarsidass, 1899.
- Nakamura, Hajime. *Budha*. Çev. Zeynep Seyhan. İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2012.
- O'Flaherty, Wendy Doniger. *Hindu Mitolojisi*. Çev. Kudret Emiroğlu. Ankara: İmge, 1996.
- Palī- English Dictionary*. Ed. T. W. Rhys Davids ve William Stede. New Delhi: Motilal Banarsidass, 1921-1925.
- Rowland, Benjamin. *The Art and Architecture of India*. Baltimore: Penguin Books, 1959.

- Ruben, Walter. *Buddhizm Tarihi*. Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 1947.
- Sangharakshita, Thera. *A Survey of Buddhism*. Delhi: Motilal Banarsidass, 2006.
- Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 2009.
- Winternitz, Maurice. *A History of Indian Literature*. Vol. II. Calcutta: Calcutta University, 1933.